

Metody badań i interpretacji źródeł organicznych (tkaniny, zabytki kościane, drewniane)

Sylabus zajęć

Informacje podstawowe

Kierunek studiów Archeologia Specjalność - Jednostka organizacyjna Wydział Archeologii Poziom studiów studia drugiego stopnia Forma studiów studia stacjonarne Profil studiów profil ogólnoakademicki		Cykl dydaktyczny 2024/25 Kod zajęć 19ARLS.21P.15855.24 Języki wykładowe polski Obligatoryjność Obowiązkowy Blok zajęciowy Przedmioty podstawowe
Koordynator zajęć	Iwona Sobkowiak-Tabaka, Olga Antowska-Gorączniak	
Prowadzący zajęcia	Iwona Sobkowiak-Tabaka, Olga Antowska-Gorączniak	
Okres Semestr 1	Forma zajęć / liczba godzin / forma zaliczenia • Laboratorium: 10, Zaliczenie z oceną	Liczba punktów ECTS 1

Cele kształcenia dla zajęć

Kod	Cel
C1	Zapoznanie studentów z daną kategorią źródeł organicznych
C2	Przekazanie wiedzy dotyczącej opisu i analiz makroskopowych i mikroskopowych źródeł organicznych
C3	Zapoznanie studentów z obsługą mikroskopu optycznego i cyfrowego
C4	Uświadomienie studentom procedur w zakresie pozyskiwania, przechowywania oraz wykonywania analiz specjalistycznych źródeł organicznych

Efekty uczenia się dla zajęć

Kod	Efekty uczenia się dla zajęć w zakresie	Efekty uczenia się dla kierunku	Metody weryfikacji osiągnięcia efektów uczenia się dla zajęć
Wiedzy - Student/ka:			
W1	rozdziela Źródła organiczne i zna metody ich pozyskiwania, zabezpieczania i przechowywania	ARL_K2_W01, ARL_K2_W08	Zaliczenie praktyczne (analiza wykonawstwa)
W2	posiada poszerzoną wiedzę dotyczącą danej kategorii Źródeł organicznych	ARL_K2_W01, ARL_K2_W07	Zaliczenie praktyczne (analiza wykonawstwa)
W3	zna metody badań specjalistycznych dla danej kategorii Źródeł organicznych	ARL_K2_W02, ARL_K2_W04	Raport, Zaliczenie praktyczne (analiza wykonawstwa)
Umiejętności - Student/ka:			
U1	potrafi wykonać wstępną analizę i podstawowy opis danej kategorii Źródeł organicznych	ARL_K2_U01	Raport, Zaliczenie praktyczne (analiza wykonawstwa)
U2	potrafi w badaniach i dokumentacji Źródeł organicznych zastosować mikroskop stereoskopowy, cyfrowy i metalograficzny	ARL_K2_U01, ARL_K2_U02	Raport, Zaliczenie praktyczne (analiza wykonawstwa)
Kompetencji społecznych - Student/ka:			
K1	jest gotowy do wykorzystania zdobytej wiedzy w rozwiązywaniu problemów badawczych	ARL_K2_K03	Raport
K2	posiada fundamenty merytoryczne do podnoszenia swoich kompetencji	ARL_K2_K02, ARL_K2_K03	Zaliczenie praktyczne (analiza wykonawstwa)

Treści programowe dla zajęć

Lp.	Treści programowe dla zajęć	Efekty uczenia się dla zajęć	Formy zajęć
1.	Blok prowadząca: O. Antowska-Gorączniak Zajęcia dotyczyć będą włókien, przędzy i tkanin na przykładach Źródeł z okresu średniowiecza i nowożytności - Rodzaje włókien - sposoby pozyskiwania, stan zachowania (tkanina, włókna zmineralizowane, zwęglone, odciski tkanin), metody zabezpieczania i przechowywania tkanin - Techniki wytwarzania tkanin i wyroby pozatkaćkie - metody opisu i wizualizacji graficznej splotów - Nici metalowe i barwienie tkanin - obsługa mikroskopu optycznego i cyfrowego, metody analiz fizyko-chemicznych - Jedwab i tkaniny jedwabne - ćwiczenie pomiarów i dokumentacji zdjęciowej na mikroskopie cyfrowym - Identyfikacja wybranych włókien roślinnych i zwierzęcych - obsługa skaningowego mikroskopu elektronowego	W1, W2, W3, U1, U2, K1, K2	Laboratorium

Lp.	Treści programowe dla zajęć	Efekty uczenia się dla zajęć	Formy zajęć
2.	Blok prowadząca: A. Kurzawska i I. Sobkowiak-Tabaka Zajęcia dotyczyć będą materiałów organicznych: muszli i kości. 1. Muszle mięczaków w badaniach archeologicznych - metody badań i interpretacji. 2. Muszle mięczaków w badaniach przeszłego środowiska naturalnego - metody badań i interpretacji (pobieranie prób, flotacja, segregowanie materiału, przygotowanie preparatów, opis szczątków, identyfikacja/analiza). Obsługa mikroskopów optycznych: stereoskopowego i cyfrowego - ćwiczenia praktyczne. 3. Traseologia zabytków z muszli - metody badań i interpretacji (analiza zabytków, traseologia, tafonomia). Obsługa mikroskopów optycznych: stereoskopowego, cyfrowego oraz skaningowego mikroskopu elektronowego - ćwiczenia praktyczne. 4. Traseologia narzędzi kościanych - metody badań i interpretacji (analiza zabytków, traseologia, tafonomia). Obsługa mikroskopów optycznych: stereoskopowego, metalograficznego i cyfrowego - ćwiczenia praktyczne. 5. Kamień nazębny jako źródło poznania diety przeszłych społeczności - metody ekstrakcji, obróbki chemicznej i identyfikacji pozostałości roślinnych - skrobia, fitolity. Obsługa mikroskopu cyfrowego (również z przystawką do polaryzacji) - ćwiczenia praktyczne.	W1, W2, W3, U1, U2, K1, K2	Laboratorium
3.	Blok prowadząca: A. Kurzawska i I. Sobkowiak-Tabaka Zajęcia dotyczyć będą materiałów organicznych: szczątki roślinne (makroskopowe szczątki roślin, węgle drzewne) 1. Szczątki roślin w badaniach przeszłego środowiska naturalnego - metody badań i interpretacji (pobieranie prób, flotacja, segregowanie materiału, przygotowanie preparatów, opis szczątków, identyfikacja/analiza). Obsługa mikroskopów optycznych: stereoskopowego i cyfrowego - ćwiczenia praktyczne. 2. Antrakologia - metody badań i interpretacji. 3. Zmineralizowane szczątki roślinne (pseudomorfozy) na artefaktach metalowych - metody badań i interpretacji, identyfikacja szczątków. Obsługa mikroskopu cyfrowego i skaningowego mikroskopu elektronowego - ćwiczenia praktyczne. 4. Szczątki roślinne źródłem wiedzy o przeszłym środowisku i technologiach - (np. odciski ziaren na ceramice i polepie, węglone szczątki roślinne w polepie) - metody badań i interpretacji, ekstrakcja. Obsługa mikroskopu cyfrowego i skaningowego mikroskopu elektronowego - ćwiczenia praktyczne. 5. Substancje smoliste, "nagary" - metody badań i interpretacji. Obsługa mikroskopu cyfrowego i skaningowego mikroskopu elektronowego - ćwiczenia praktyczne.	W1, W2, W3, U1, U2, K1, K2	Laboratorium

Informacje dodatkowe

Forma zajęć	Metody i formy prowadzenia zajęć
Laboratorium	Metoda laboratoryjna, Metoda badawcza (dociekania naukowego), Pokaz i obserwacja, Demonstracje dźwiękowe i/lub video

Forma zajęć	Warunki zaliczenia zajęć
Laboratorium	*Zaliczenie blok O. Antowska-Gorączniak: Aktywny udział w zajęciach, przygotowanie do zajęć i wykonywanie ćwiczeń laboratoryjnych. Obecność na zajęciach, dopuszczalna 1 nieobecność, pozostałe nieobecności trzeba nadrobić podczas dyżuru. Zaliczenie praktyczne: sporządzenie raportu opisu tkaniny wraz z pomiarami i dokumentacją graficzną (z zastosowaniem mikroskopu stereoskopowego i cyfrowego). *Zaliczenie blok A. Kurzawska i I. Sobkowiak-Tabaka (muszle i kość): Aktywny udział w zajęciach, przygotowanie do zajęć i wykonywanie ćwiczeń laboratoryjnych. Obecność na zajęciach, dopuszczalna 1 nieobecność, pozostałe nieobecności trzeba nadrobić podczas dyżuru. Zaliczenie praktyczne: sporządzenie raportu z analizy wybranego zabytku (muszla lub kość), umiejętność obsługi mikroskopu stereoskopowego i cyfrowego (wykonanie zdjęć i pomiarów). Na ocenę końcową składa się aktywność na zajęciach 50% oceny i zaliczenie praktyczne 50% oceny. Skala ocen: bardzo dobry (bdb; 5,0): student w stopniu wyróżniającym opanował treści nauczania (od 85%) dobry plus (+db; 4,5): student w stopniu bardzo dobrym opanował treści nauczania (od 75%) dobry (db; 4,0): student w stopniu dobrym opanował treści nauczania (od 70%) dostateczny plus (+dst; 3,5): student w stopniu zadowalającym opanował treści nauczania (od 65%) dostateczny (dst; 3,0): student w stopniu dostatecznym opanował treści nauczania (od 60%) niedostateczny (ndst; 2,0): student nie opanował treści nauczania lub/i był nieobecny na zajęciach (poniżej 60%) *Zaliczenie blok A. Kurzawska i I. Sobkowiak-Tabaka (szczątki roślinne): Aktywny udział w zajęciach, przygotowanie do zajęć i wykonywanie ćwiczeń laboratoryjnych. Obecność na zajęciach, dopuszczalna 1 nieobecność, pozostałe nieobecności trzeba nadrobić podczas dyżuru. Zaliczenie praktyczne: sporządzenie raportu z analizy wybranego zabytku (muszla lub kość), umiejętność obsługi mikroskopu stereoskopowego i cyfrowego (wykonanie zdjęć i pomiarów). Na ocenę końcową składa się aktywność na zajęciach 50% oceny i zaliczenie praktyczne 50% oceny. Skala ocen: bardzo dobry (bdb; 5,0): student w stopniu wyróżniającym opanował treści nauczania (od 85%) dobry plus (+db; 4,5): student w stopniu bardzo dobrym opanował treści nauczania (od 75%) dobry (db; 4,0): student w stopniu dobrym opanował treści nauczania (od 70%) dostateczny plus (+dst; 3,5): student w stopniu zadowalającym opanował treści nauczania (od 65%) dostateczny (dst; 3,0): student w stopniu dostatecznym opanował treści nauczania (od 60%) niedostateczny (ndst; 2,0): student nie opanował treści nauczania lub/i był nieobecny na zajęciach (poniżej 60%)

Literatura

Obowiązkowa

1. Mikropreszłość. Badania specjalistyczne w archeologii 2021, red. A. Kurzawska, I. Sobkowiak-Tabaka, Poznań. (Blok: O. Antowska-Gorączniak, A. Kurzawska, I. Sobkowiak-Tabaka) - wybrane fragmenty
2. Rast-Eicher A. 2016 Fibres Microscopy of Archaeological Textiles and Furs, Budapest: Archaeolingua. (Blok: O. Antowska-Gorączniak) - wybrane fragmenty
3. Kabukcu C. 2018. Wood Charcoal Analysis in Archaeology. In: Piskin, E., Marciniak, A., Bartkowiak, M. (eds) Environmental Archaeology Current Theoretical and Methodological Approaches. DOI:10.1007/978-3-319-75082-8_7 - wybrane fragmenty
4. Henry A. 2020. Starch Granules as Markers of Diet and Behavior. In: A.G. Henry (ed.), Handbook for the Analysis of Micro-Particles in Archaeological Samples. New York, 97-116.
5. Buckley S. Usai D., Jakob T. et al. 2014. Dental calculus reveals unique insights into food items, cooking and plant processing in prehistoric Central Sudan. PLoS ONE 9(7): e100808 - wybrane fragmenty
6. Evershed R.P. 2008. Organic residue analysis in archaeology: the archaeological biomarker revolution. Archaeometry 50(6), 895-924.
7. Oudemans T.F.M., Kubiak-Martens L. 2012. Botanical and chemical characterization of charred organic residues in ceramics. In: B.I. Smit, O. Brinkkemper, J.P. Kleijne, R.C.G.M. Lauwerier, E.M. Theunissen (eds), A kaleidoscope of gathering at Keinsmerbrug (the Netherlands). Late Neolithic behavioural variability in a dynamic landscape. Amersfoort, 107-130.
8. Oudemans T.F.M., Kubiak-Martens L. 2014. Mixed food dishes in corded ware ceramics. Botanical and chemical study of charred organic residues. A mosaic of habitation at Zeewijk (the Netherlands). Late Neolithic behavioural variability in a dynamic landscape. Amersfoort, 143-165.
9. Pietrzak S. 2010. Zastosowanie i technologie wytwarzania diegciu przez społeczeństwa międzyrzecza Dniepru i Łaby od VI do II tysiąclecia BC, Poznań - wybrane fragmenty
10. Beyries, S. Hamon, C. Maigrot, Y. 2021. Beyond Use-Wear Traces: Going from Tools to People by Means of Archaeological Wear and Residue Analyses. Leiden - wybrane fragmenty

Dodatkowa

1. Michałowska M. 1995, Słownik terminologiczny włókiennictwa, Warszawa. (Blok: O. Antowska-Gorączniak) - wybrane fragmenty
2. Grupa M. 2012, Wełniane tekstylia pospólstwa i plebsu gdańskiego (XIV-XVII w.) i ich konserwacja, Toruń. (Blok: O. Antowska-Gorączniak) - wybrane fragmenty
3. Marreiros J.M., Bao J.F.G., Bicho N.F. 2015. Use-Wear and Residue Analysis in Archaeology. New-York, London - wybrane fragmenty
4. Valamoti S.M., Dimoula A., Ntinou M. 2022. Cooking with plants in ancient Europe and beyond. Interdisciplinary approaches to the archaeology of plant foods. Leiden - wybrane fragmenty
5. Lityńska-Zajac M., Wasylukowa K. 2005. Przewodnik do badań archeobotanicznych, Poznań - wybrane fragmenty

Nakład pracy studenta i punkty ECTS

Rodzaje zajęć studenta	Średnia liczba godzin* przeznaczonych na zrealizowane rodzaje zajęć
Laboratorium	10
Czytanie wskazanej literatury	10
Przygotowanie raportu	5
Przygotowanie do zajęć	5
Łączny nakład pracy studenta	Liczba godzin 30

Liczba punktów ECTS	ECTS 1
---------------------	-----------

* godzina (lekcyjna) oznacza 45 minut

Efekty uczenia się dla kierunku

Kod	Treść
ARL_K2_K02	Absolwent/ka jest gotów/gotowa do stosowania w praktyce badawczej współdziałania opartego na interdyscyplinarnej wiedzy w rozwiązywaniu problemów praktycznych i poznawczych
ARL_K2_K03	Absolwent/ka jest gotów/gotowa do określania priorytetów służących realizacji określonego przez siebie lub innych zadania związanego z archeologią
ARL_K2_U01	Absolwent/ka potrafi samodzielnie wyszukiwać, gromadzić, analizować, oceniać, selekcjonować i integrować informacje z wykorzystaniem różnych źródeł oraz formułować na tej podstawie krytyczne sądy na gruncie archeologii
ARL_K2_U02	Absolwent/ka potrafi samodzielnie stosować i rozwijać umiejętności badawcze w zakresie: analizy prac innych autorów, tworzenia syntez różnych idei i poglądów, doboru metod i konstruowania narzędzi badawczych, które mają pozwolić na oryginalne rozwiązywanie złożonych problemów w zakresie archeologii połączone z ich opracowaniem i prezentacją
ARL_K2_W01	Absolwent/ka zna i rozumie w stopniu pogłębionym przedmiotową i metodologiczną specyfikę nauk humanistycznych, którą potrafi twórczo stosować w archeologii
ARL_K2_W02	Absolwent/ka zna i rozumie w stopniu pogłębionym szczegółową terminologię archeologii
ARL_K2_W04	Absolwent/ka zna i rozumie w stopniu pogłębionym wiedzę archeologiczną prowadzącą do specjalizacji w obszarach badawczych archeologii pradziejowej i średniowiecznej, orientalnej i antycznej, a także dziedzictwa archeologicznego
ARL_K2_W07	Absolwent/ka zna i rozumie w stopniu pogłębionym metody analizy i interpretacji różnych wytworów kulturowych (artefaktów i ekofaktów) oraz minionych procesów wypracowane w ramach wybranych tradycji, teorii lub szkół badawczych archeologii i prehistorii
ARL_K2_W08	Absolwent/ka zna i rozumie w stopniu pogłębionym metody gromadzenia archeologicznych zasobów źródłowych, zarządzania nimi i przetwarzania za pomocą dostępnych technik badawczych